

Boekvertalen en zakelijk vertalen

Sinds een jaar of drie vertaal ik naast zakelijke teksten voor de (petro)chemische en farmaceutische industrie ook boeken. Oorspronkelijk ben ik daarmee begonnen omdat het andere werk wat al te mechanisch begon te verlopen en ik in mijn taalgebruik versteende. Het leek me goed om een doorbraak te forceren met creatiever werk.

Toevallig zocht een welbekende uitgeverij van romantische lit... eh lectuur vertalers, en na een proefvertaling mocht ik aan de slag. Het eerste boek kostte veel tijd en energie. De daaropvolgende twee, drie boeken ook, maar inmiddels heb ik het ritme redelijk te pakken. En ik heb voldoende boeken achter de rug om de balans op te maken.

Taalgebruik

Boeken vragen een heel andere kijk van de vertaler dan bijvoorbeeld technische papers of trainingsmateriaal voor ingenieurs. Een waarheid als een koe, maar wel iets waar ik erg aan heb moeten wennen. In het zakelijke werk let ik vooral op helderheid: komt de boodschap goed over, kan de doelgroep dit plaatsen? Informatie moet direct in de interne kennisbank van de lezer kunnen worden gekoppeld aan andere data. Nergens mag het oog blijven haken aan gebrekkige terminologie. In technische teksten regent het leenwoorden; de doelgroep houdt wel van een anglicisme op z'n tijd. Eeuwig en altijd ben ik aan het schipperen tussen een letterlijke vertaling met krompraat die in bepaalde branches gewoon is, en een soepele tekst die verder van het origineel afstaat.

Boeken vergen een heel andere aanpak. De woordkeuze staat in dienst van het verhaal, en daarmee is er direct al veel meer ruimte voor improvisatie. Waar bij mijn zakelijke teksten vaak met vaste vertalingen voor bepaalde termen wordt gewerkt, mogen helden en heldinnen in mijn romans op allerlei manieren praten, lachen, huilen, enzovoorts. Er kan wat gevarieerd worden met het register, omdat er verschillende personages ten tonele worden gevoerd. De doelgroep is zeer divers, en ik moet dus actief op zoek naar taal die aansluit bij een brede belevingswereld. Tegelijkertijd is het de kunst om leenwoorden zó in te passen dat het oorspronkelijke karakter van

bijvoorbeeld een met cowboys bevolkte wereld bewaard blijft in de Nederlandse vertaling.

Naslagwerken

Waar ik bij zakelijk werk voornamelijk werk met vertaalgeheugens, staat me bij de boeken niets anders ter beschikking dan een gedrukt exemplaar van de brontekst. Eén keer heb ik een boek uit elkaar gehaald en gescand, waarna ik de documenten met een vertaalgeheugen heb vertaald. Dat bleek niet handig - een roman bestaat niet uit hapklare brokken, en de flow was danig zoek in de tekst.

Het verschil in research is erg groot. Bij een ingewikkelde technische term is het met wat gedegen speurwerk in betrouwbare databanken of navraag bij bevriende specialisten in een paar uur wel gepiept. Maar over uitroepen in dialogen kan ik soms dagen lopen piekeren. Familie en vrienden krijgen vreemde vragen over zich uitgestort: 'Zeg mam, ken jij de uitdrukking "Dat haal je de koekoek"? O, vind je die te ouderwets. "Krijg nou tietten!" dan? Vulgair? Aha...'. Idiomen pik ik op uit damesbladen, (vertaalde) romans, televisieprogramma's, de supermarkt. Regelmatig zoek ik iets waar ik niet eens een concrete beschrijving van kan geven: een gevoel, een sfeer die ik wil overbrengen. De taal in moderne romans lééft.

Tijd en geld

Het meest in het oog springende praktische verschil tussen boekvertalen en zakelijk vertalen zit 'm in de hoeveelheid tijd die je erin steekt en de hoeveelheid geld die je ervoor terugkrijgt. Zoals de meeste lezers van dit blog wel weten, verdient het vertalen van boeken een grijpstuiver in vergelijking met het vertalen van zakelijke teksten. Dat haalt een groot deel van de vreugde uit het werk. Gelukkig maken de langere deadlines weer wat goed. Van zakelijke klanten krijg ik nog wel eens op vrijdagmiddag een e-mail met het verzoek de bijgevoegde 12.000 woorden maandagmorgen vroeg vertaald en al terug te sturen. De lectuur kan enkele maanden wachten, en dat betekent dat ik de boeken er 'een beetje bij' kan doen. Eén, soms twee dagen per week buig ik me over een boek, de rest van de tijd gaat aan ander werk op.

Conclusie

Boekvertalen en zakelijk vertalen: het is appels met peren vergelijken. Toch droom ik van een combinatie van beide. Het liefst zou ik ooit nog eens mijn tanden zetten in een tekst die een beroep doet op mijn medisch/technische specialisaties én mijn creatieve taalspieren. Voorlopig stil ik mijn honger naar meer met het ondertitelen van geëngageerde, maatschappijkritische video's op TED.com. Die bevatten het menselijke element dat zo veel vergt van mijn creativiteit, en de inhoud waarin ik gespecialiseerd ben.